

VARGA PÉTER

NEMZETISÉGI JOGOK A MURAVIDÉKEN¹

Szlovénia kisebbségvédelmét a közvélemény hagyományosan a nemzeti kisebbségek számára kedvező, sajátos jogi megoldásokat biztosító rendszerként tartja számon. Ezen a megközelítésen jelen tanulmány sem változtat, hanem igyekszik a legteljesebb, de átfogó áttekintést nyújtani a szlovén jogrendszer kisebbségvédelmi normáiról. A jogrendszernek a kisebbségi jogokra vonatkozó alapelveit, kulcsfontosságú vonásait tekintve a kilencvenes évek óta nem történtek jelentősebb változások, de a nemzetiségekkel kapcsolatos jogszabályok folyamatosan alakulnak. A nemzetiségi jogokat szabályozó főbb törvényi rendelkezések mellett ismertetem az alkotmánybíróságnak a szlovén jogi gondolkodást meghatározó, a nemzetiségi jogokat érintő, mérföldkőnek számító döntéseit is. Más külföldi régiókhoz hasonlóan a Muravidéken is eltér az írott jog és az annak végrehajtásával kapcsolatos tapasztalat. A rendelkezésre álló kutatások és a nemzetközi monitoring eredményei ezt a megállapítást visszaigazolni látszanak. A kedvező, esetenként egyedülálló jogi megoldásoknak a jognak a maga jelentős, de véges és tökéletlen eszköztára mellett a korlátozott nyelvhasználati szintér, valamint a szélesebb politikai és társadalmi kontextus szab határokat (és adhat szárnyakat).

Új állam, továbbfejlesztett kisebbségvédelmi rendszer

Szlovénia önálló államként 1991 júniusának végén, Horvátországgal egyszerre vált ki a közös jugoszláv államból. Már az önállósághoz vezető folyamat során megfogalmazódott, hogy a nemzeti kisebbségek helyzete az új államban nem lesz kedvezőtlenebb, jogszűkítéstől nem kell tartaniuk. Az önállóságról és függetlenségről szóló Alkotmányos Alapokmány ennek megfelelően kimondja, hogy „*[a] Szlovén Köztársaságban élő olasz és magyar nemzeti közösségeknek és tagjaiknak a Szlovén Köztársaság Alkotmányában és a hatályos nemzetközi szerződéseken foglalt valamennyi joguk biztosított.*”² Az 1974-ben

---

1 A tanulmány a szerző egyéni véleményét mutatja be, az abban foglaltak nem tekinthetők az őt foglalkoztató szervezet álláspontjának. A kézirat 2023 januárjában került lezárásra.

2 Temeljna ustavna listina o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 1/91-I in 19/91 – popr.) III. rész

megalkotott szlovén alkotmány külön fejezetben rendelkezett a nemzeti közösségek jogairól, amelynek lényeges elemei – további, tágabban meghatározott jogokkal – az új, immár független államban elfogadott 1991-es szlovén alkotmányba is bekerültek. Az alkotmánynak a nemzeti közösségekre vonatkozó cikkeit az egyes jogokról szóló részben ismertetem, itt arra a rendelkezésre hívnám fel a figyelmet, amely kimondja, hogy „[a]z állam saját területén védi az emberi jogokat és az alapvető szabadságjogokat. Védi és biztosítja az őshonos olasz és magyar nemzeti közösség jogait.” A szlovén jogrendszer a *nemzeti közösségek*³ fogalmát nem definiálja; az alkotmány kimondja, hogy az országban őshonos magyar és olasz nemzeti közösség, valamint roma közösség él. A szakirodalom alapján lényegében három kategória értelmezhető: a széles kisebbségi jogosítványokkal rendelkező magyar és olasz nemzeti közösség; a hozzájuk képest korlátozottabb jogokkal bíró roma etnikai közösség; valamint az újkeletű, elsősorban a közös jugoszláv államból származó közösségek.⁴ Az őshonos (*autochton*) jelző arra utal, hogy két közösség tömbben él az országban, egy olyan területen, ahol nem tartják magukat idegeneknek vagy bevándorlóknak, hanem joggal érzik magukat eredeti, őshonos lakosságnak.⁵

A szlovén kisebbségvédelmi rendszer alapvetései

Az egyes kisebbségi jogok bemutatása előtt célszerű áttekinteni a szlovén jogrendszer kisebbségvédelemmel kapcsolatos alapvetéseit, amelyek leginkább meghatározzák az alkotmányba foglalt és az egyes ágazati törvényekben pontosított jogokat, és amelyek segítségével az alkotmánybíróság értelmezi és kibontja az egyes jogok tartalmát.

A szlovén alkotmányos rendszer két módon biztosítja a nemzetiségek jogvédelmét:⁶ egyenlő jogok biztosításával nemzetiségre való tekintet nélkül, valamint a nemzetiséget és annak tagjait megillető különjogok elismerésével. Az elsőt egy klasszikus

3 A nemzetközi jogban a *nemzeti kisebbség*, a magyar jogrendszerben a *nemzetiség* a bevett kifejezés.

4 Ez utóbbiak nem tartoznak külön alkotmányos kategóriába, ám rendelkeznek az alkotmány 61. és 62. cikke szerinti jogokkal. Az albán, bosnyák, montenegrói, horvát, macedón és szerb nemzeti közösség tagjainak helyzetéről lásd A Szlovén Köztársaság Nyilatkozata a volt Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság nemzeteihez tartozó nemzeti közösségek helyzetéről a Szlovén Köztársaságban. Deklaracija Republike Slovenije o položaju narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 7/11).

5 Ribičič, Ciril: Ustavnopravno varstvo manjšinskih narodnih skupnosti v Sloveniji. *Revus. Revija za ustavno teorijo in filozofijo prava*, 2004. (2). 29–43, itt: 5. bek.

6 Az alkotmánybíróságnak a kisebbségvédelem szempontjából mérőföldkőnek számító határozatai alapján: az U-I-283/94 sz. határozat 17. bek., az U-I-269/94 sz. határozat 9. bek., valamint az U-I-380/06-11 sz. határozat 7. bek.

diszkriminációvédelmi klauzulával⁷ biztosítja az alkotmány, amelyben a védett tulajdonosságok között szerepel a nemzetiség, a faj és a nyelv. A különjogok rendszere a kisebbségvédelem ún. pozitív aspektusa, amelynek jellemzője, hogy a többségi nemzet nem rendelkezik ezekkel a jogokkal, így lényegében pozitív diszkriminációként is értelmezhető. Ennek alkotmányos alapja a korábban már ismertetett 5. cikk, amely védi és biztosítja az őshonos olasz és magyar nemzeti közösség jogait. Az általánosságban tételezett elvnek konkrét megnyilvánulása az alkotmány 64. cikke, amelynek egyes elemeit a későbbiekben ismertetem, és amely egyfajta kisebbségjogi katalógusként is értelmezhető. A törvényhozó ezen túlmenően, tehát az alkotmányban kifejezetten nem említett jogokat is biztosíthat.

Az alkotmánybíróság megfogalmazása szerint ez az intézményi keret az előfeltétele az önazonosság megőrzésének, valamint az őshonos közösségek és tagjai egyenlő részvételének a társadalmi életben.⁸ Ez utóbbi megállapításból érdemes külön kiemelni, hogy a kisebbségvédelem célja az identitás megőrzése, az egyes jogokat tehát ehhez képest – és nem például az államnyelv védelmének érdekét szem előtt tartva – kell értelmezni. Az alkotmánybírósági határozatok szóhasználata következetesen utal a nemzetiségek kollektív és egyéni jogaira is (lásd az őshonos közösségek és tagjai szóhasználatot).

A „nemzetiségileg vegyesen lakott terület” és a különjogok rendszere

Az egyes kisebbségi jogokat az alkotmány, valamint az ágazati törvények tartalmazzák, amelyek ismertetése előtt elengedhetetlen tisztázni a szlovén jogrendszer kisebbségvédelmi rendelkezéseinek az alapját, kiindulópontját: ez a „nemzetiségileg vegyesen lakott terület” fogalma, valamint – a már említett – nemzetiségi különjogok rendszere.

A nemzetiségileg vegyesen lakott terület meghatározásának jelentőségét az alkotmány azon rendelkezése biztosítja, amely szerint „[t]örvény szabályozza az olasz, illetve a magyar nemzeti közösség helyzetét és jogaik érvényesítésének módját azokon a területeken, amelyeken élnek, a helyi önkormányzatok kötelezettségeit e jogok érvényesítésénél[...].”⁹ A szlovén jogrendszer nem ismeri a nyelvi, nemzetiségi létszámhoz kötött küszöbök¹⁰ kategóriáját, amely megléte szükséges ahhoz, hogy a nemzetiségek gyakorolhassák jogaikat.

7 A Szlovén Köztársaság Alkotmánya, 14. cikk: „Szlovéniában mindenki számára, nemzetiségre, fajra, nemre, nyelvre, vallásra, politikai vagy egyéb meggyőződésre, vagyoni helyzetre, születésre, képzettségre, társadalmi helyzetre, fogyatékosságra vagy bármilyen más személyi körülményre való tekintet nélkül, egyenlő emberi jogok és alapvető szabadságjogok biztosítottak. A törvény előtt mindenki egyenlő.”

8 Az U-I-380/06-11 sz. határozat 7. bekezdése és az ott hivatkozott további esetjog.

9 A Szlovén Köztársaság Alkotmánya, 64. cikk.

10 Szlovákiában például a 15 százalékos, Romániában a 20 százalékos nyelvi küszöb irányadó.

Szlovéniában a nemzetiségi jogok – két kivételtől eltekintve – területileg lehatároltak: azon községek¹¹ meghatározott településein gyakorolhatók, amelyeket a községi státútok az erről szóló törvény elfogadásának idején nemzetiségileg vegyesen lakott területként határoztak meg.¹² A területi elv alkotmányos védelmét biztosítja, hogy „[m]indkét nemzeti közösség és tagjainak jogai létszámukra való tekintet nélkül biztosítottak.”¹³

A különjogok katalógusát az alkotmány már említett 64. cikke tartalmazza,¹⁴ amely bevezető mondatának megfogalmazása¹⁵ egyértelműen arra utal, hogy a nemzetiségi jogok kollektív és egyéni dimenzióját is elismeri a jogrendszer.¹⁶ Az alkotmánybíróság – amint azt korábban már említettem – ezt tovább pontosította azzal, hogy a jogrendszer az alkotmányban kifejezetten nem említett jogokat is biztosíthat. Például az alkotmányban kifejezetten nevesített saját nyelven való neveléshez és oktatáshoz való jog mellett egyéb területeken, például a fogyasztóvédelemben is biztosíthatók további nyelvi jogok.

Elméleti szinten az ún. funkcionális kétnyelvűség az irányadó, amely szerint nemcsak a nemzetiség, hanem a többségi nemzet tagjai is bírják mindkét nyelvet, még ha nem is ugyanazon a szinten. Az említett jogok tehát rájuk is vonatkoznak, a nemzetiségileg vegyesen lakott területen például kötelező a kétnyelvű oktatás, mindenki kétnyelvű oktatással rendelkezik.

A területileg lehatárolt jogok alól két kivétel létezik: a kettős választójog az országgyűlési választásokon, amely lehetővé teszi, hogy a nemzetiségileg vegyesen lakott területen kívül élő magyarok is szavazhatnak a nemzetiségi parlamenti képviselőre, illetve az anyanyelv tanulásának biztosítása az említett területen kívül.¹⁷

11 Ezen a ponton két terminológiai magyarázat szükséges: a szlovén rendszerben a község (*občina*) a helyi önkormányzatot jelenti, amely jellemzően több településből áll; a Lendvai községet például Lendva városa és a környező falvak alkotják. A nemzetiségi önkormányzat hivatalos elnevezése önkormányzati nemzeti közösség. A szövegben a nemzetiségi önkormányzat kifejezést használok.

12 Zakon o ustanovitvi občin ter o določitvi njihovih območij (Uradni list RS, št. 108/06 – uradno prečiščeno besedilo, 9/11, 31/18 in 181/21) 5. cikk. A témáról részletesebben lásd Komac, Miran: Poselitveni prostor avtohtonih narodnih manjšin. *Razprave in gradivo. Revija za narodnostna vprašanja*, 2015. (74). 61–91.

13 A Szlovén Köztársaság Alkotmánya, 64. cikk.

14 Ezt egészíti ki a 11., 61., 62. és 80. cikk.

15 „Az alkotmány az őshonos olasz és magyar nemzeti közösségnek és ezek tagjainak biztosítja a jogot...”

16 Vö. a Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezményhez fűzött magyarázó megjegyzések 13. pontjával.

17 A nemzetiségileg vegyesen lakott területen kívül ötfős küszöbhez kötött a nemzetiség nyelvének fakultatív oktatása. *Az olasz és a magyar nemzeti közösségnek az oktatás és a nevelés terén biztosított külön jogairól szóló törvény* 9. cikke

Az őshonos magyar nemzeti közösség jogai

Szlovéniában nem létezik átfogó, általános nemzetiségi törvény, az egyes jogok konkrét tartalmát az ágazati törvények vagy egyéb jogszabályok határozzák meg, amelyek száma meghaladja a hatvanat. A tanulmányban eltekintek ezek egyenkénti ismertetésétől, a továbbiakban az alkotmány struktúráját követve rendszerbe foglalom az egyes ágazati törvényekbe (is) foglalt nemzetiségi jogokat. A politikai részvételi jogokat külön fejezetben mutatom be.

A nemzeti identitás szabad megválasztása

Az alkotmány biztosítja a kisebbségi jogok sarokkövének számító szabad identitásválasztáshoz való jogot. A 61. cikk szerint „*[m]indenkinek joga van ahhoz, hogy szabadon kinyilvánítsa saját nemzetéhez vagy nemzeti közösségéhez való tartozását, ápolja és kifejezze saját kultúráját, valamint használja saját nyelvét és írásmódját.*”

Nyelvi jogok

Az alkotmány 11. cikke szerint „*Szlovéniában a szlovén a hivatalos nyelv. Azon községek területén, ahol az olasz vagy a magyar nemzeti közösség él, az olasz, illetve a magyar nyelv is hivatalos nyelv.*” A szlovén nyelv nyilvános használatáról szóló törvény¹⁸ pontosítja, hogy az olasz vagy magyar nemzeti közösségek által lakott települések területén az olasz vagy magyar mint hivatalos nyelv nyilvános használatát ugyanúgy kell biztosítani, ahogyan e törvény a szlovén nyelv nyilvános használatát szabályozza – a vonatkozó ágazati törvények rendelkezéseivel összhangban.¹⁹ A szlovén alkotmány 2021. évi módosításával a jelnyelv is alkotmányosan védett kategória lett.²⁰ Az új 62.a cikk szerint „*[a] szlovén jelnyelv szabad használata és fejlesztése biztosított. Azokon a településeken, ahol az olasz vagy a magyar is hivatalos nyelv, biztosítani kell az olasz és a magyar jelnyelv szabad használatát. E nyelvek használatát és használóik jogállását törvény szabályozza.*” A jelnyelv használatáról szóló törvény²¹ vonatkozó rendelkezése szerint az olasz vagy magyar nemzeti közösség

18 Zakon o javni rabi slovenščine (Uradni list RS, št. 86/04 in 8/10).

19 A szlovén nyelv nyilvános használatáról szóló törvény 3. cikke.

20 Szlovénia ezzel Magyarország, Ausztria, Finnország és Portugália mellett az ötödik olyan uniós állam, amely alkotmányos védelemben részesíti a jelnyelvet.

21 Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika (Uradni list RS, št. 96/02).

által lakott területeken siket személy is kérheti az olasz vagy magyar beszélt nyelv tolmácsolását olasz vagy magyar jelnyelvre, és halló személy is kérheti az olasz vagy magyar jelnyelv tolmácsolását olasz vagy magyar nyelvre.²²

A jogszabályi rendelkezések tehát formálisan egyenlő nyelvhasználati jogokat biztosítanak a magyar közösség számára a magán- és a közsférában, amely kiterjed a látható kétnyelvűsége (utca- és helységnévtáblák, közintézmények neve, egyéb feliratok), a nevelésre és oktatásra (részletesebben lásd az oktatásról szóló részben), a médiára, az igazságszolgáltatásra, közigazgatásra, kultúrára stb. Az ágazati törvények rendelkezései közül a következőket emelném ki:

- *Az államigazgatásról szóló törvény*²³ 4. cikke szerint:

„A közigazgatás hivatalos nyelve a szlovén.

Az önkormányzatok azon területein, ahol őshonos olasz és magyar nemzeti közösségek élnek, az olasz, illetve a magyar nyelv is a közigazgatás hivatalos nyelve. Ezekon a területeken a közigazgatás a nemzeti közösség nyelvén is működik. Ha az eljárásban részt vevő fél a nemzeti közösség nyelvét használja, a közigazgatási szerv az eljárást a nemzeti közösség nyelvén folytatja le, és az eljárás során a jogi és egyéb aktusokat szlovén nyelven és a nemzeti közösség nyelvén kiadmányozza. A hatóság az eljárás megindítása előtt tájékoztatja a felet erről a jogáról.

Ha a közigazgatási hatóság az elsőfokú eljárást olasz vagy magyar nyelven folytatta le, a másodfokú aktust is ugyanezen a nyelven kell kiadmányozni.”

- A előző rendelkezés végrehajtását *A közalkalmazottakról szóló törvény*²⁴ alábbi rendelkezése hivatott lehetővé tenni:

„Azon köztisztviselői jogviszonyok esetében, amelyeknél a törvény előírja, hogy valamely nemzeti közösség nyelvét hivatalos nyelvként használják, az adott nyelv ismerete is alkalmazási feltétel.”²⁵

22 *A jelnyelv használatáról szóló törvény* 4. cikke.

23 *Zakon o državni upravi* (Uradni list RS, št. 113/05 – uradno prečiščeno besedilo, 89/07 – odl. US, 126/07 – ZUP-E, 48/09, 8/10 – ZUP-G, 8/12 – ZVRSF, 21/12, 47/13, 12/14, 90/14, 51/16, 36/21, 82/21 in 189/21).

24 *Zakon o javnih uslužbencih* (Uradni list RS, št. 63/07 – uradno prečiščeno besedilo, 65/08, 69/08 – ZTFI-A, 69/08 – ZZavar-E, 40/12 – ZUJF, 158/20 – ZIntPK-C, 203/20 – ZIUPOPĐVE, 202/21 – odl. US in 3/22 – ZDeb).

25 *A közalkalmazottakról szóló törvény* 17. cikke. A szlovén terminológia szerint közalkalmazottnak minősülnek az alábbi szervezetben szolgálati jogviszonnyal rendelkező személyek: államigazgatási, önkormányzati szervezetek, közhivatalok, közintézmények, gazdasági köztisztviselők, valamint egyéb közzjogi szervezetek, ha azok az állami költségvetés vagy a helyi közösség költségvetésének közvetett felhasználói.

- *A személyi igazolványról szóló törvény*²⁶ 7. cikke szerint azon állampolgárok részére, akik állandó lakóhellyel rendelkeznek azokon a területeken, amelyen az őshonos olasz és magyar nemzeti közösség él, szlovén, angol és magyar, illetve olasz nyelvű nyomtatványon kell kiállítani a személyazonosító igazolványt. A rendelkezés jó példa a funkcionális kétnyelvűségre, amelyben nemcsak nemzeti közösséghez, hanem a többségi vagy más nemzetiséghez tartozó állampolgárok is kötelezően többnyelvű igazolványokat kapnak.

A nyelvi jogokkal kapcsolatos, gyakorlati jelentőséggel is rendelkező, fontos elméleti megállapítást tett az alkotmánybíróság az egyesületekről szóló törvénnyel kapcsolatos eljárásban.²⁷ Alkotmányellenesnek találta a törvény előírását, amely szerint a nemzetiségileg vegyesen lakott területen az elnevezés része lehet az egyesület nevének magyar vagy olasz nyelvű fordítása. A döntés gyakorlati hozadéka, hogy az új rendelkezés alapján az egyesületek megnevezésénél magyar és olasz nyelvű nevet is lehet választani, amit nem kötelező szlovén nyelvre lefordítani.²⁸ Ezen túlmutató jelentőségű az alkotmánybíróság azon megállapítása, hogy a magyar és az olasz nyelv az érintett területeken nem idegen nyelvek, azokat nem fordításként kell használni, hanem saját jogon alkalmazandók.²⁹

Ezen kívül számos más ágazati törvény tartalmaz nyelvi vonatkozású rendelkezéseket: például a büntetőeljárásról szóló törvény, a polgári perrendtartásról szóló törvény, a rendőrségről szóló törvény, a bíróságról szóló törvény, a betegek jogairól szóló törvény, stb.

A szlovén jogrendszer a magánszektor gazdasági szereplőire vonatkozóan is tartalmaz elősorban fogyasztóvédelmi vonatkozású előírásokat. *A fogyasztóvédelmi törvény*³⁰ 2. cikke előírja, hogy a vállalkozásnak a fogyasztókkal szlovén nyelven, illetve azokon a területeken, ahol az őshonos olasz vagy magyar nemzeti közösség él, az adott közösség nyelvén is folytatnia kell üzleti tevékenységét. Ezt részletezi a vonatkozó miniszteri szabályzat, amely előírja, hogy a nemzetiségileg vegyesen lakott területeken a vállalkozásnak a szlovén mellett a nemzeti közösség nyelvét is használnia kell a fogyasztókkal folytatott következő üzleti folyamatokban:

- a termék vagy szolgáltatás jellemzőire, értékesítési feltételeire, céljára, összetételére és használatára vonatkozó alapvető információk szolgáltatásakor;
- az árlistákban, ha azt külön jogszabály írja elő;
- a nyitva tartásról szóló hirdetményekben.³¹

26 Zakon o osebnih izkaznicah (Uradni list RS, št. 35/11, 41/21 in 199/21).

27 Az U-I-380/06-11 sz. határozat.

28 Göncz László: A magyar nemzeti közösség nyelvi jogai és nyelvhasználata Szlovéniában. In: Eplényi Kata – Kántor Zoltán (szerk.): *Tervezés és határtalanítás. A magyar nemzetpolitika 21. századi kihívásai*. Nemzetpolitikai Kutatóintézet – Lucidus Kiadó: Budapest, 2012. 103–121, itt: 108.

29 Az U-I-380/06-11 sz. határozat 13. bekezdése; vö. az erdélyi „Városháza”-ügyekkel.

30 Zakon o varstvu potrošnikov (Uradni list RS, št. 98/04 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUE, 126/07, 86/09, 78/11, 38/14, 19/15, 55/17 – ZKofT in 31/18).

31 Pravilnik o uporabi jezikov narodnih skupnosti v procesih poslovanja podjetij s potrošniki na območjih, kjer živita italijanska in madžarska narodna skupnost (Uradni list RS, št. 78/08).

A gazdasági társaságokról szóló törvény³² 11. cikke szerint a vezető tisztségviselőknek biztosítaniuk kell, hogy a társaság munkavállalóival a munkájukra vonatkozó utasítások megadásával, a jogaikról döntő eljárások lefolytatásával és a munkavállalóknak a gazdasági társaság irányításában való részvételével kapcsolatos kommunikáció szlovén nyelven történjen, a nemzetiségileg vegyesen lakott területeken pedig olasz vagy magyar nyelven is folyhasson a kommunikáció. A társaság dokumentumaiban, például a társasággal munkaviszonyban álló személyek irataiban, az állampolgárok részére címzett írásokban a nemzetiség nyelvét is használni lehet.

A magánszektorra vonatkozó jogszabályi rendelkezések gyakorlatba ültetése következetlen, eseti jellegű. Azok részletesebb értékelését lásd a Nyelvi Karta Szakértői Bizottságának legutóbbi jelentésében.³³

Oktatás

Sajátosan alakult a nemzetiségileg vegyesen lakott területen az oktatási rendszer is. Az alkotmány szerint a nemzeti közösségeknek és tagjaiknak joguk van saját nyelvükön történő nevelésre és oktatásra, valamint e nevelés és oktatás alakítására és fejlesztésére. A nemzetiségi szocializáció ezen fontos helyszínére két teljesen eltérő megoldás született a két nemzetiség által lakott területeken: a Muravidék kétnyelvű és a Tengermellék egynyelvű (olasz) iskolái, amelyeket két különböző történelmi helyzet hozott létre.³⁴ A muravidéki kétnyelvű modellben az oktatás nyelve kötelezően mindkét nyelv, vagyis minden diák tanulja az anyanyelvét és a közvetlen környezet nyelvét, valamint – az eredeti elképzelés szerint – a szaktantárgyakat is mindkét nyelven.

A kétnyelvű oktatás területe jogszabályban lehatárolt, több óvoda, öt általános iskola (két fiókiskolával) és egy középiskola működik itt, amelyek az egységes állami oktatási rendszer részét képezik.³⁵ A magyar nyelv és irodalom felsőfokú oktatása a kétnyelvű

32 Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 65/09 – uradno prečiščeno besedilo, 33/1, 91/11, 32/12, 57/12, 44/13 – odl. US, 82/13, 55/15, 15/17, 22/19 – ZPosS, 158/20 – ZIntPK-C in 18/21).

33 Council of Europe: *European Charter for regional or minority languages. Report of the Committee of Experts presented to the Committee of Ministers of the Council of Europe in accordance with Article 16 of the Charter. Fifth Report. Slovenia.* MIN-LANG (2019) 17final. 2019. november 8. Letöltés helye: <https://rm.coe.int>; letöltés ideje: 2022. 09. 10.

34 Kolláth Anna: A szlovéniai kisebbségek nyelvi jogai a törvények és a rendeletek tükrében. In: Nádor Orsolya – Szarka László (szerk.): *Nyelvi jogok, kisebbségek, nyelvpolitika Kelet-Közép-Európában.* Akadémiai Kiadó: Budapest, 2003. 190–203. Letöltés helye: <http://adattar.adatbank.transindex.ro>; letöltés ideje: 2022. 09. 10.

35 A 2022/2023-as tanév beiratkozási adatait lásd: Szolarics Nađ Klára: Csökkenőben a magyart anyanyelv-ként tanuló elsősök száma. *Népújóság*, 2022. szeptember 1. 66 (35). 2–3.

területen kívül a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Karán, a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéken folyik.

A kétnyelvű oktatási rendszer egyelőre kiállta az alkotmánybírósági kontrollt. A kilencvenes években magánszemélyek vitatták a kötelező kétnyelvű oktatás létjogosultságát.³⁶ A kezdeményezők szerint a jogszabály a kétnyelvű oktatás kötelezővé tételével a nemzetiségileg vegyesen lakott területen élő szlovén gyerekek hátrányos helyzetbe kerültek Szlovénia más részein élő gyerekekhez képest, akik számára csak a szlovén az oktatás nyelve. Az alkotmánybíróság szerint azonban a kétnyelvű oktatás megszervezése éppen az alkotmány által kiszabott feladat, és a törvényhozó kizárólag arra kapott felhatalmazást, hogy meghatározza az érintett területeket, következésképpen legfeljebb a törvény ezen rendelkezése képezheti felülvizsgálat tárgyát. Az említett terület kijelölése során a nemzeti közösségek különjogainak kell kiindulópontként szolgálnia. Emlékeztet arra, hogy a nemzeti közösségek képviselőinek véleménye szerint – jóllehet az ilyen oktatási rendszer bevezetését történelmi és politikai körülmények indokolták – mára már azt a tényleges életkörülmények teszik szükségessé. A kétnyelvű oktatás célja kettős. A nemzeti közösség tagjai számára biztosítania kell a saját nyelven történő oktatást, a nyelvi, történelmi és kulturális identitás megőrzésével. A szlovén és anyanyelven történő oktatásnak lehetővé kellene tennie a tanulmányok folytatását Szlovéniában vagy Magyarországon. Az alkotmánybíróság indokolásában külön kitér a *Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény* (továbbiakban: Kisebbségvédelmi Keretegyezmény vagy Keretegyezmény) azon rendelkezéseire is, amelyek kimondják, hogy a részes államok megfelelő intézkedéseket hoznak – egyebek mellett – a társadalmi és a kulturális élet minden területén a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek és a többséghez tartozók közötti teljes és hatékony egyenlőség elősegítése érdekében, és e tekintetben kellő figyelmet fordítanak a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek sajátos körülményeire. Ezeket az intézkedéseket nem lehet hátrányos megkülönböztetésként értékelni.³⁷ Az alkotmánybíróság hangsúlyozta, hogy a törvény előtti egyenlőség követelménye nem akadályozza annak, hogy a törvényhozó eltérő módon rendezze az eltérő helyzetben lévő jogalanyok helyzetét. A különbségtételnek alkotmányos célt kell szolgálnia, amelynek észszerű kapcsolatban kell állnia a szabályozás tárgyával, és annak megfelelő eszköznek kell minősülnie a cél eléréséhez. A kétnyelvű oktatás mint különjog önmagában nem jelenti a többségi nemzet törvény előtti egyenlőségének sérelmét. A törvényhozó diszkrecionális jogkörrel rendelkezik ezen a területen, amellyel kapcsolatban figyelembe kell venni azt is, hogy maga az alkotmány rendel el feladatként kétnyelvű iskolák alapítását. A törvényhozó határozza meg azokat a területeket, amelyeken kétnyelvű iskolák

36 Az U-I-94/96 sz. határozat.

37 A Kisebbségvédelmi Keretegyezmény 4. cikke.

felállításával, és azokat, amelyeken kisebbségi (értsd: olasz) iskolák alapításával biztosítja az oktatási különjogokat.

A kétnyelvű oktatási rendszer kérdése mintegy harminc év elteltével újra az alkotmánybíróság asztalára került. Ezúttal az Államtanács³⁸ vitatja a vonatkozó törvényi rendelkezések alkotmányosságát a művelődéshez való jog, a törvény előtti egyenlőség, a jogállamiság, a mozgásszabadság és a munka védelméről szóló cikkek megsértésére hivatkozva. A kézirat írásakor még nem született döntés az ügyben.³⁹

A nemzeti jelképek

Az alkotmány az őshonos olasz és magyar nemzeti közösségnek és tagjainak biztosítja a saját nemzeti szimbólumaik szabad használatát.⁴⁰ *A Szlovén Köztársaság címeréről, zászlajáról és himnuszáról, valamint a szlovén nemzeti zászlóról szóló törvény*⁴¹ szerint az állami ünnepek, gyásznapi és egyéb, törvényben meghatározott alkalmakkor a nemzeti közösség zászlaját az olasz és a magyar nemzeti közösségek által lakott területeken is kitűzik, a helyi közösségek ünnepei alkalmával pedig ki lehet tűzni, ezen közösségek ünnepi rendezvényein a nemzeti közösség himnusza is lejátszható.⁴²

A nemzetiségi jelképek használatával kapcsolatos, az ország szuverenitását érintő aggodalmakat Szlovénia sem tudta elkerülni. A jelképhasználat szabályainak a megsemmisítése érdekében az Államtanács fordult az alkotmánybírósághoz, amely döntésében – a kezdeményező szándékával ellentétben – megerősítette a jelképek használatának kötelezettségét és lehetőségét, valamint eloszlatta a szuverenitás potenciális megsértésével kapcsolatos aggodalmakat. Az Államtanács érve szerint Szlovénia területén nem használható más országok, így Magyarország vagy Olaszország zászlaja vagy himnusza, mivel az sérti Szlovénia szuverenitását. A magyar és olasz nemzeti közösségnek olyan saját jelképeket kell választania, amelyek eltérnek az anyaország jelképeitől. Az eljárásban részt vevő országgyűlés ezzel szemben úgy vélte, hogy a nemzeti szimbólumokat illető formai és tartalmi követelmények előírása sértené a szabad jelképhasználatához fűződő alkotmányos

38 A szlovén parlament második kamarája, amely társadalmi, gazdasági, szakmai és helyi érdekeket képvisel; a tagok mandátuma öt évre szól; lásd részletesebben az alkotmány 96–98. cikkeit.

39 Az U-I-191/19 sz. ügy; a döntés állásáról bővebben lásd a szlovén alkotmánybíróság honlapjának még lezáratlan ügyeit: Republika Slovenija Ustavno Sodišče: *Nerešene zadeve*. Letöltés helye: www.us-rs.si; letöltés ideje: 2022. 09. 10.

40 A Szlovén Köztársaság Alkotmánya, 64. cikk.

41 *Zakon o grbu, zastavi in himni Republike Slovenije ter o slovenski narodni zastavi* (Uradni list RS, št. 67/94).

42 *A Szlovén Köztársaság címeréről, zászlajáról és himnuszáról, valamint a szlovén nemzeti zászlóról szóló törvény* 13., 14. és 21. cikke.

jogot (64. cikk), valamint az nem egyeztethető a nemzethez vagy nemzeti közösségéhez való tartozás szabad kinyilvánításához való joggal (61. cikk). Véleménye szerint a két nemzeti közösség autonóm módon, saját maga határozhatja meg nemzeti jelképeit. Az alkotmánybíróság szerint az volt az eldöntendő kérdés, vajon alkotmányos szempontból elfogadható-e, hogy a magyar és az olasz nemzeti közösség jelképei megegyeznek egy másik ország jelképeivel. Ennek eldöntéséhez az alkotmány 64. cikkének megszövegezéséből indult ki, amelynek szóhasználata („*saját nemzeti szimbólumaik*”) arra utal, hogy azon nemzetek jelképeiről van szó, amelyeknek a szlovéniai magyar és olasz közösség a része. A magyar és az olasz nemzeti jelképek tartalma pedig ismert, az a történelem során alakult ki és nem képezheti választás tárgyát. Megerősítette, hogy a két őshonos nemzeti közösség alkotmányos joga nemzeti jelképeinek használata, függetlenül attól, hogy azok megegyeznek egy másik állam jelképeivel. Pontosításként még hozzáfűzte, hogy az említett jelképeket csak a Szlovén Köztársaság jelképeivel együtt lehet használni, még hozzá olyan módon, amely egyértelművé teszi, hogy Szlovénia szimbólumai élveznek előnyt.⁴³

*Kultúra és média*⁴⁴

A kulturális életben központi szerepet játszik a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet (MNMI), amelyet az Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség (továbbiakban: MMÖNK) alapított⁴⁵ azzal a küldetéssel, hogy ápolja a muravidéki magyarság kulturális örökségét, szervezze művelődési vonatkozású tevékenységét és közvetítse értékeit. Szerteágazó tevékenységei közé tartozik – a teljesség igénye nélkül – kulturális programok szervezése, könyvkiadás; lehetőségeket nyújt a magyar kultúra megismerésére az óvodától a középiskoláig (szakemberek biztosítása szakkörökhöz, tanulmányi versenyek és nyári táborok szervezése, stb.), valamint vezeti az ezekhez kapcsolódó kutatásokat.⁴⁶

A tömegtájékoztatás területén szervezettségi szempontból kettéválik az írott és az elektronikus média intézményrendszere.

Az MMÖNK az alapítója a Magyar Nemzeti Tájékoztatási Intézetnek (MNTI), amelynek fő tevékenysége a *Népújság* című hetilap, valamint egyéb kiadványok (*Kelepelő*, a *Kerek Perc*, *Garas*) megjelentetése.⁴⁷

43 Lásd az U-I-296/94. sz. ügyben hozott határozatot, különösen annak 10–12. bekezdéseit.

44 Tekintettel arra, hogy a tanulmány célja a jogi keret bemutatása, jelen fejezetben csak érintőlegesen mutatjuk be ezen intézmények tevékenységét, azok az intézetek honlapján részleteiben is megismerhetők.

45 Lásd *A nemzetiségi önkormányzat* című fejezetet.

46 Lásd bővebben az intézet honlapján: www.mnmi-zkmmn.si.

47 Lásd bővebben www.nepujzag.net.

A Szlovén Rádió és Televízióról szóló törvény szerint a közintézmény feladata biztosítani a magyar és az olasz nemzeti közösségek alkotmányos jogainak érvényesülését a rádiós és televíziós közérdekű tájékoztatás területén. Ennek keretében egy-egy magyar nyelvű programot kell biztosítani a magyar nemzetiség részére.⁴⁸ A magyar nyelvű elektronikus média a közszolgálati Maribori Regionális RTV Központ keretében működő lendvai Magyar Műsorok Stúdiójában készül. A Lendvai Tévéstúdió heti négy alkalommal 30 perces műsort készít, a Muravidéki Magyar Rádió 24 órában sugároz, élőben napi 5.30 és 19 óra között.

A magyar érdekképviselő szempontjából garanciális jellegű intézkedés, hogy az RTV keretében külön magyar programbizottság működik, amely tagjainak kétharmadát a magyar közösségi önkormányzat nevezi ki, valamint további egy tagot választ a magyar szerkesztőség munkatársainak közössége.⁴⁹ A Szlovén RTV vezérigazgatója mellett külön a magyar, illetve az olasz műsorok szakmai vezetéséért felelős vezérigazgató-helyettes is működik.

Politikai részvétel

A politikai részvételi jogok a demokratikus társadalom egyik fokmérőjeként az 1990-es években jelentek meg a nemzetközi kisebbségvédelmi követelmények sorában, és a kisebbségi közösségek szempontjából hangsúlyos helyet foglalnak el a jogrendszerben. A korábbi szlovén szocialista alkotmány 1974-es módosítása során garantált képviselőt biztosítottak a nemzetiségeknek a tagállami törvényhozó testületben, létrejöttek a nemzetiségi érdekközösségek,⁵⁰ amelyeket az immár független köztársaságban újjáalakult önkormányzati rendszerben különleges nemzetiségi képviselői rendszer váltott fel. A jogrendszer többszintű politikai képviselőt biztosít a magyar közösség számára: saját parlamenti képviselőt, nemzetiségi önkormányzatot, valamint külön nemzetiségi képviselőt az önkormányzati tanácsokban.

48 A Szlovén Rádió és Televízióról szóló törvény 1., 3. és 4. cikke, Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 96/05, 109/05 – ZDavP-1B, 105/06 – odl. US, 26/09 – ZIPRS0809-B in 9/14).

49 Uo. 23. cikk.

50 Győri Szabó Róbert: A szlovéniai magyar és olasz kisebbség autonómiaja, politikai képviselője. In: Szarka László – Kántor Zoltán – Majtényi Balázs – Vizi Balázs: *Nemzetfogalmak és etnopolitikai modellek Kelet-Közép-Európában*. Gondolat Kiadó: Budapest, 2007. 308–323, itt: 310. Letöltés helye: <https://kisebbssegkutato.tk.hu>; letöltés ideje: 2022. 09. 10.

Parlamenti képviselet

Az alkotmány kimondja, hogy a két nemzeti közösség közvetlen képviselettel rendelkezik a helyi önkormányzat képviseleti szerveiben és az országgyűlésben. Elsőként a nemzetiségi parlamenti képviselet rendszerét mutatom be.

Az országgyűlésbe minden alkalommal megválasztják az olasz és a magyar nemzeti közösség egy-egy képviselőjét.⁵¹ A kilencvenfős szlovén országgyűlés összetétele a következőképpen alakul: 88 képviselőt területi pártlistákról választanak, további egy-egy (összesen két) képviselőt a magyar és az olasz nemzeti közösség tagjai választanak egyfordulós többségi rendszerben.⁵² A nemzetiségi különjogok egyik markáns megnyilvánulása a kettős választójog, amely lehetővé teszi, hogy a magyar és az olasz közösség tagjai saját nemzetiségi képviselőjelöltre leadott szavazatuk mellett a pártlistákra is szavazzanak. A nemzetiségi parlamenti képviselő jogállása megegyezik a listán mandátumot nyert képviselőkével. Tulajdonképpen azokéhoz képest többletjogosítvánnyal, ún. vétójoggal is rendelkezik a két nemzetiségi képviselő, amely abban nyilvánul meg, hogy *„azok a törvények, más előírások és általános okmányok, amelyek kizárólag a nemzeti közösségek alkotmányban meghatározott jogainak érvényesítésére és helyzetére vonatkoznak, a nemzeti közösségek képviselőinek beleegyezése nélkül nem fogadhatók el.”*⁵³ Vagyis kifejezetten a nemzeti közösséget érintő törvény elfogadásához a nemzetiségi képviselők támogató szavazata is szükséges. Meg kell jegyezni, erre még nem került sor, nem állt elő olyan helyzet, hogy a képviselőnek el kellett volna utasítania kifejezetten a nemzetiségre vonatkozó kedvezőtlen törvényt. Mivel a rendszer próbája még nem történt meg, bizonytalan, hogy pontosan mely törvények esetében irányadó a vétójog. Elképzelhető, hogy erre csak *Az olasz és a magyar nemzeti közösségnek az oktatás és a nevelés terén biztosított külön jogairól szóló törvény*,⁵⁴ valamint *Az önkormányzati nemzeti közösségekről szóló törvény*⁵⁵ esetében lenne lehetőség.

51 A Szlovén Köztársaság Alkotmánya, 80. cikk.

52 Korábban a meglehetősen bonyolultnak számító ún. Borda-rendszerben történt a nemzetiségi képviselők megválasztása, amelynek a lényege a pontozás volt. Tudomásom szerint ezt a megoldást csak az alacsony létszámmal rendelkező törpeállamokban alkalmazzák, Nauruban és Kiribatiban. Lásd bővebben: Reilly, Benjamin: Social Choice in the South Seas: Electoral Innovation and the Borda Count in the Pacific Island Countries. *International Political Science Review*, 2002. 23 (4). 355–372.

Szlovénia egy 2021-es törvénymódosítással a nemzetiségi képviselők megválasztását illetően új választási rendszerre tért át. Lásd Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o volitvah v državni zbor (Uradni list RS, št. 29/21).

53 A Szlovén Köztársaság Alkotmánya, 64. cikk.

54 Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 35/01, 102/07 – ZOsn-F in 11/18).

55 Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih (Uradni list RS, št. 65/94 in 71/17 – ZFO-1C).

A kettős választójog rendszerének alkotmányosságáról még a kilencvenes években kellett véleményt nyilvánítania az alkotmánybíróságnak.⁵⁶ A kezdeményezők vitatták, hogy a nemzeti közösséghez tartozó állampolgárok két szavazattal rendelkeznek a parlamenti és helyhatósági választások során, valamint azt, hogy a nemzetiségi képviselők a parlament hatáskörébe tartozó minden ügyben történő határozathozatalban részt vehetnek. Véleményük szerint a nemzetiségi képviselő jogkörét kizárólag a nemzetiséget érintő ügyekre kellett volna korlátoznia a törvényhozónak. Az alkotmánybíróság ebben az esetben is az alkotmány szó szerinti szövegét vette kiindulópontnak, és megállapította, hogy az két, egymástól elválaszthatatlan jogot biztosít a nemzeti közösségek számára: közvetlen képviseletet az országgyűlésben és az önkormányzat képviselőtestületében, valamint egy-egy képviselőt az országgyűlésben. Az alkotmánybíróság szerint a szóban forgó választójog két vonatkozásban is eltér a választójog egyenlőségének elvétől: a nemzeti közösségek létszámukra tekintet nélkül saját képviselőt választhatnak, valamint két szavazattal rendelkeznek a választások során. Ez azonban nem alkotmányellenes, éppen ellenkezőleg, maga az alkotmány teszi a törvényhozó feladatává ennek biztosítását. Amennyiben ugyanis a választási törvény egyetlen szavazatot biztosítana a nemzeti közösségek tagjai számára, dönteniük kellene, hogy az általános vagy a különös választójoggal kívánják-e élni. Az alkotmány nem korlátozza a nemzetiségek általános választójogát, és egyben külön választójogot biztosít számukra, így az említett megoldás nem lenne összeegyeztethető az alkotmánnyal.

Az alkotmánybíróság határozatában – jogállásuk tisztázásával, pontosításával – megszilárdította a nemzetiségi képviselők mandátumát, akik addig is a parlament teljes jogú tagjainak számítottak. Ugyanakkor mulasztásban megnyilvánuló alkotmány sértést állapított meg, mert a választójog nyilvántartásáról szóló törvény nem határozta meg a választási külön névjegyzékbe vételhez szükséges kritériumokat. Az erről szóló törvény végül csak a kereteket jelölte ki, a névjegyzékbe vétel pontos feltételeit, illetve az arról való döntést az önkormányzati közösségek bizottságaira bízta. A törvény által meghatározott kritériumok kombinálják a nemzeti kisebbség nemzetközi szinten elfogadott definíciójának objektív és szubjektív elemeinek egy részét,⁵⁷ illetve azokat kiegészítik egy új, objektív elemmel. A választójog megállapításához irányadó kritériumok a következők:⁵⁸

- a közösségükkel való hosszú távú, erős és tartós kapcsolat fenntartása, vagy
- a közösségük közös identitását alkotó valamennyi tényező megőrzése iránti aggodalom, beleértve a kultúrájukat vagy nyelvüket, vagy

56 Lásd az U-I-283/94. sz. ügyben hozott határozatot.

57 Az elemeket lásd az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1201 (1993). sz. ajánlásában foglalt meghatározással, illetve az ENSZ keretében készült Capotorti-jelentés szerinti definícióval.

58 Zakon o evidenci volilne pravice (Uradni list RS, št. 98/13), 12. cikk (3) bekezdés.

- egyenesági rokoni kapcsolat a második vérségi fokig egy olyan állampolgárral, aki magyar nemzeti közösség tagjaként már rendelkezik választójoggal.

Valószínűsíthető, hogy a definícióalkotással járó viszontagságok következtében nem készültek el a nemzeti közösségek névjegyzékbe vételéről szóló részletes kritériumok. A választási rendszer ettől függetlenül gördülékenyen működik, különösebb problémákról, nehézségekről nem számol be a média.

A nemzetiségi önkormányzat

A muravidéki magyarok nemzetiségi önkormányzattal rendelkeznek, amely alkotmányos alapjog, és amelyről külön törvény is rendelkezik. A szlovéniai rendszer lényegében területileg lehatárolt személyi autonómiát biztosít, amely a nemzetiségileg vegyesen lakott területen élő magyar nemzetiségű polgárok különleges státusszal rendelkező önkormányzati egységei. Ebben a tekintetben is ki kell emelni, hogy azok alapítása nem lakosságárányhoz kötött lehetőség, hanem az alkotmány, illetve törvény írja elő működésüket az őshonos nemzetiség által lakott területen. Az alkotmány szerint: *„[a]zokon a területeken, ahol e közösségek élnek, tagjaik saját jogaik érvényesítése érdekében önkormányzatokat alapítanak. Javaslatukra az állam e nemzeti önkormányzatokat felhatalmazhatja az állam hatáskörébe tartozó meghatározott feladatok ellátására, valamint biztosítja ezek elvégzéséhez szükséges forrásokat.”*

Az önkormányzatok jogállását, feladatait, szervezetének alapvető kérdéseit *Az önkormányzati nemzeti közösségekről szóló törvény*⁵⁹ szabályozza. A törvény szerint a nemzeti önkormányzatok a magyarok által lakott helyi önkormányzatokban, a községekben működnek. Jelenleg öt községben működik nemzetiségi önkormányzat.

A nemzetiségi önkormányzat saját hivatallal rendelkezik, döntéshozó szerve a tanács, amelynek tagjait a helyhatósági választások alkalmával a külön kisebbségi névjegyzékben szereplő választópolgárok választják négy évre általános, közvetlen és titkos választáson. A tanács tagjai közül elnököt választ. Az öt községi nemzetiségi önkormányzat a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösségbe tömörül (MMÖNK), amelynek tanácsába saját soraiból neveznek ki tagokat a következő felosztás szerint:

- a Lendva községi magyar nemzeti önkormányzati közösség 10 tagot,
- a Dobronak községi magyar nemzeti önkormányzati közösség 4 tagot,
- a Moravske Toplice községi magyar nemzeti önkormányzati közösség 3 tagot,

59 Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih (Uradni list RS, št. 65/94 in 71/17 – ZFO-1C).

- a Hodos községi magyar nemzeti önkormányzati közösség 2 tagot,
- a Salovci községi magyar nemzeti önkormányzati közösség 2 tagot.

Vagyis az MMÖNK Tanácsának 21 tagja van. Egyébként a Tanács az önkormányzatiság jegyében – a jogszabályok keretei között – maga határozza meg létszámát, az egyes önkormányzatok által kinevezendő tagok számát, belső szervezeti rendszerét.⁶⁰

A törvény kettős célt akar megvalósítani a nemzetiségi önkormányzatok létrehozásával: így akarja biztosítani a nemzetiségi különjogokat és a közügyekben való szervezett részvételt. Feladatait eléggé tágra határozza meg, azokat az önkormányzat az alapszabályában részletezheti. A törvény értelmében az önkormányzati nemzeti közösségek a következő feladatokat látják el:

- az alkotmánnyal és a törvénnyel összhangban önállóan döntenek minden, a hatáskörükbe tartozó kérdésben;
- a törvény értelmében hozzájárulásukat adják a muravidéki magyar nemzeti közösség különjogainak védelmére vonatkozó ügyekben, amelyekről a helyi önkormányzatokkal közösen döntenek;
- megtárgyalják és megvizsgálják a nemzeti közösségek helyzetével kapcsolatos kérdéseket, álláspontot fogadnak el, valamint javaslatokat és kezdeményezéseket terjesztenek az illetékes hatóságok elé;
- ösztönzik és megszervezik azokat a tevékenységeket, melyek hozzájárulnak a magyar nemzeti közösség tagjai nemzeti identitásának a megőrzéséhez.

A nemzetiségi önkormányzatok és más állami szervek, entitások viszonyrendszerét három irányban szabályozza a törvény: a helyi önkormányzatok, a központi államigazgatási szervek, valamint a nemzetársak vonatkozásában. Ezek szerint a nemzetiségi önkormányzatok javaslatokat, kezdeményezéseket, véleményeket adnak a nemzeti közösség helyzetét illetően a helyi önkormányzatok, a parlament, a kormány és egyéb állami szervek számára, amelyeknek a nemzeti kisebbségeket érintő kérdésekben előzetesen ki kell kérniük az önkormányzatok véleményét. A törvény a nemzetiségi önkormányzatok feladatává teszi az anyanemzettel és annak országával, a más országokban élő nemzetársaikkal és a nemzetközi szervezetekkel való közreműködést is. Az MMÖNK tagot delegál a Magyar Állandó Értekezletre (MÁÉRT) és annak szakszabályozásába, valamint a Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fórumába (KMKF), illetve találkozik az Európa Tanács keretében működő Kisebbségvédelmi Keretegyezmény és Nyelvi Karta végrehajtásának monitoringját ellenőrző szakértői testületekkel az országlátogatás során.

60 Lásd az MMÖNK alapszabályzatát. Letöltés helye: www.muravidék.si; letöltés ideje: 2022. 09. 10.

A nemzetiségi önkormányzat részt vesz továbbá a nemzetiségekre vonatkozó nemzetközi szerződések előkészítésénél.⁶¹

A nemzetiségi önkormányzati feladatok megvalósítása érdekében igénybe vehető legfontosabb jogosítványok közé tartozik a szervezetek és közintézetek alapítása, amely lehetővé teszi a kulturális, kutatási, tájékoztatói, kiadói és gazdasági tevékenységek előmozdítását és szervezését. Az MMÖNK alapítója a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézetnek, a Magyar Nemzetiségi Tájékoztatói Intézetnek, valamint a Lendvai Magyar Regionális Nemzetiségi Fejlesztési Intézetnek, társalapítója a Lendvai Kétnyelvű Középiskolának. A községi nemzetiségi önkormányzatok társalapítói az illetékességi területükön működő kétnyelvű iskoláknak, múzeumnak, könyvtáraknak, illetve egyéb közintézményeknek. A társalapítói jogkör alapján külön képvisellel rendelkeznek az adott intézmény élén álló tanácsban. További fontos jogosítvány a jogszabályok véleményezése – a nemzetiségi parlamenti képviselővel karöltve – a jogalkotási folyamatban, amelyre vonatkozóan adott esetben kedvező módosításokat is el tudnak érni (például a rendőrök nyelvtudásának követelményei esetében),⁶² de természetesen vannak példák eredménytelen véleményezésre is (például a közjegyzők nyelvtudásának követelményei vonatkozásában).⁶³

A jogok érvényesülése a gyakorlatban

A nemzetiségi jogok normatív rendezettsége és azok gyakorlati megvalósítása közötti mélyülő szakadék már évtizedek óta ismert probléma, amelyre figyelmeztet a közvélemény, a politika, és amelyet a kutatók felmérései is visszaigazolnak.

Összességében megállapítható, hogy a nyelvi helyzetet illetően a látható kétnyelvűség viszonylag következetesen megvalósul, problémák elsősorban a hivatali nyelvhasználat és a kétnyelvű oktatás terén adódnak. Korábbi felmérések arra a megállapításra jutottak, hogy a jogszabályok adta lehetőségek adottak, ennek ellenére gyakorlati, funkcionális szinten nem kielégítő a nemzetiségi nyelvek használata.⁶⁴

61 Lásd például Tomka Tibor: 50 millió a határvidéknek. *Népújság*, 2022. február 23. 66 (8). Letöltés helye: <https://nepujsg.net>; letöltés ideje: 2022. 09. 10.; A megállapodás szövegét lásd: Megállapodás Magyarország Kormánya és a Szlovén Köztársaság Kormánya között a magyar–szlovén határ két oldalán fekvő vegyes nemzetiségű területen való gazdasági és társadalmi fejlesztési együttműködésről. *Magyar Közlöny*, 2022. március 8. (45). 1621–1622.

62 Tomka Tibor: Kedvezően módosul a rendőrtörvény. *Népújság*, 2013. január 31. 57 (5). 4.

63 Tomka Tibor: Elég a szlovén nyelv ismerete a kétnyelvű területen!? *Népújság*, 2013. október 7. 57 (42). 2–3.

64 Novak-Lukanovič, Sonja – Mulec, Barbara: Izvajanje dvojezičnosti v javni upravi v Sloveniji. *Mednarodna revija za javno upravo*, 2014. 12 (1). 95–108, itt: 105.

A jogrendszer a kétnyelvűség megvalósítása érdekében az alkalmazási feltételek között előírja a magyar nyelv meghatározott szintű ismeretét. Ez azonban szektorálisan eltérő és változó képet mutat: a nyelvtudás követelményeit általában a közös európai referenciakerethez igazítják és az A2-től a B2 szintig terjedő skálán határozzák meg.⁶⁵ A nyelvismeret szintjének meghatározása – mint azt az előző pontban is utaltam – folyamatos és kiújuló viták tárgya. Az újonnan felmerülő élethelyzetek következtében a jogalkotó esetenként újraszabályozza azokat. Jó példája ennek a nemzeti közösségeknek az oktatás területén fennálló különleges jogairól szóló törvény vonatkozó rendelkezése, amely esetében egy viszonylag rövid, de ellentmondásos értelmezéseknek lehetőséget adó összetett mondatot⁶⁶ több cikkből és bekezdésből álló szabályozás váltott, amely munkakörönként differenciált nyelvi követelményeket és azok alóli kivételeket határoz meg.⁶⁷

A rendszer velejárója, hogy még ha az alkalmazottak formálisan eleget is tesznek a nyelvismereti követelményeknek, a gyakorlatban – főleg írásban – ritkán használják a nyelvet. Az esetek többségében úgynevezett aszimmetrikus nyelvi konvergenciáról van szó, amely során az ügyfél előnyben részesíti a többségi nyelv használatát. Ez az igazodás azonban – a kutatók szerint – minden bizonnyal a beszélgetőpartner miatt történik, aki nem, vagy nem megfelelő szinten beszél a nemzetiségi nyelvet.⁶⁸ Az egyoldalú nyelvi igazodásnak több oka lehet: a nyelvismeret szintje, a saját nyelvi helyzet, az az igény, hogy könnyebben tudjon kapcsolatot teremteni beszélgetőpartnerével. A kis közösségek jól fel tudják mérni az adott helyzetben használható nyelvet, és ritkán folyamodnak tolmácsolásnak. Mindenesetre ez az egyoldalú igazodás a nyelvek egyenlőtlen társadalmi helyzetére utal.⁶⁹ Valószínűsíthető, hogy valamivel más lenne a helyzet, ha maga az ügyintéző ajánlaná fel mindkét nyelven egyenlő módon az eljárás nyelvének megválasztásának lehetőségét.

Az oktatással kapcsolatos problémáról a nemzetközi monitoringot bemutató résznél lesz szó. Itt csak annyi megjegyzést tennék hozzá, hogy az 1959/60-as tanévtől létező

65 Medvešek, Mojca – Munda Hirnök, Katalin – Kovács, Attila – Novak Lukanović, Sonja – Kolláth, Anna – Rudaš, Jutka: *Vloga dvojezičnega šolstva pri ustvarjanju podlag za uresničevanje institucionalne dvojezičnosti na narodno mešanem območju v Prekmurju*. Inštitut za narodnostna vprašanja – Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta: Ljubljana, 2020. 26–28. Letöltés helye: www.inv.si; letöltés ideje: 2022. 09. 10.

66 Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 35/01) 15. cikk.

67 A módosított törvény 15.a–15.č cikkei; a módosító törvény 11. cikke. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (ZPIMVI-A).

68 Medvešek, Mojca – Bešter, Romana: *Institucionalna dvojezičnost v Prekmurju*. In: Grafenauer, Danijel – Munda Hirnök, Katalin (szerk.): *Raznolikost v raziskovanju etničnosti: izbrani pogledi*. Inštitut za narodnostna vprašanja: Ljubljana, 2016. 168–190, itt: 184.

69 Novak-Lukanović – Mulec, 2014. *Izvajanje dvojezičnosti*, i.m. 105.

oktatási rendszer nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, az folyamatos korszerűsítésre szorul. Jelenleg a magyar nyelvet három szinten tanítják a muravidéki kétnyelvű közoktatásban: anyanyelvként, a környezet nyelveként és idegen nyelvként.⁷⁰ A szakirodalom kiemeli, hogy a szaktantárgyak magyar nyelvű oktatása a minimális szakterminológia elsajátíttatására korlátozódik, és kizárólag a magyar nyelvű gyerekek kétnyelvűek, de egyetértés mutatkozik abban, hogy a kétnyelvű oktatásnak Muravidéken nincs alternatívája.⁷¹

A joggyakorlás hiányosságait jelzik a nemzetközi monitoring testületek megállapításai is. Szlovénia ratifikálta az Európa Tanács keretében elfogadott, a nemzeti kisebbségek védelmét célzó nemzetközi egyezményeket, a Kisebbségvédelmi Keretegyezményt és a *Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartáját* (továbbiakban Nyelvi Karta vagy Karta). A továbbiakban a két egyezményben vállalt nemzetközi kötelezettségek végrehajtásának ellenőrzésére szolgáló független szakértői mechanizmusok főbb megállapításait mutatom be röviden.⁷²

Kisebbségvédelmi Keretegyezmény

Szlovénia 1998. március 25-én ratifikálta a Kisebbségvédelmi Keretegyezményt, amely ugyanezen év július 1-jén lépett hatályba. Megerősítő okmányában rögzítette, hogy a Szlovéniában élő őshonos olasz és magyar nemzeti közösségek minősülnek nemzeti kisebbségnek a Keretegyezmény értelmében. Az egyezményben foglalt rendelkezések a Szlovén Köztársaságban élő roma közösség tagjaira is vonatkoznak, amennyiben ez nem ellentétes a Szlovén Köztársaság Alkotmányával és a Szlovén Köztársaság egyéb jogszabályaival.

Jelen tanulmány írása során jelent meg a Keretegyezmény Tanácsadó Bizottságának az egyezmény végrehajtásának monitoringjáról szóló ötödik körös véleménye.⁷³ A teljesebb kép vázolója céljából alábbiakban az utolsó két monitoringkör (a negyedik⁷⁴ és ötödik

70 Kolláth Anna: A magyar nyelv és oktatása Szlovéniában. *THL2*, 2016. (1–2). 45–55. Letöltés helye: <http://epa.oszk.hu>; letöltés ideje: 2022. 09. 10.

71 Kolláth, 2013: A szlovéniai kisebbségek nyelvi jogai, i.m.

72 A kétoldalú kisebbségvédelmi szerződésről lásd részletesen Miran Komac – Vizi Balázs (szerk.): *Bilaterális kisebbségvédelem. A magyar–szlovén kisebbségvédelmi egyezmény háttere és gyakorlata*. L'Harmattan: Budapest, 2019.

73 Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities (ACFC): *Fifth Opinion on Slovenia*. 2022. szeptember 22. Letöltés helye: <https://rm.coe.int>; letöltés ideje: 2022. 09. 22. Meg kell azonban jegyezni, hogy a vélemény nyilvánosságra hozatalával a monitoringkör nem zárult le, arról az ET Miniszteri Bizottsága hoz határozatot.

74 Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities: *Fourth Opinion on Slovenia – adopted on 21 June 2017*. ACFC/OP/IV(2017)003. 2018. január 25. Letöltés helye: <https://rm.coe.int>; letöltés ideje: 2022. 09. 10.

monitoring) során készült véleményben a magyar nyelv vonatkozásában tett főbb megállapításokat foglalom össze.

A negyedik körös vélemény vezetői összefoglalója lényegében kiemeli a szlovén jogrendszernek a tanulmányban korábban ismertetett sajátosságait: a kollektív jogok rendszerét, mely szerint a közösségek meghatározott szintű autonómiával rendelkeznek, illetve hogy a nemzetiségi jogokat létszámra tekintet nélkül biztosítják az adott területen élő minden polgár számára. Felhívja a figyelmet arra, hogy a jogszabályok végrehajtása nem teljes mértékben kielégítő: elsősorban a közéleti nyelvhasználat helyi szinten és a kisebbségi nyelven történő oktatással vannak problémák. A kétnyelvűség megerősítésére eddig elfogadott intézkedések inkább a központi közigazgatás belső működésére összpontosítottak, mint a kétnyelvűség tényleges javítására a helyi közigazgatásban. Az aktuális vélemény is ismerteti, hogy a magyar közösség képviselői kifogásolják a magyar nyelven beszélő közalkalmazottak hiányát. Ezzel kapcsolatban a Tanácsadó Bizottság megerősíti: a kisebbségi nyelv megőrzésének és átadásának mint az önazonosság alapvető elemének az egyik előfeltétele, hogy az adott nyelv teljes mértékben működőképes maradjon a mindennapi élet minden területén, beleértve a közigazgatást is. A vélemény üdvözli a földrajzi nevek többnyire következetes használatát, aminek következtében azokat a magánszektorban és a mindennapi életben is használják az állampolgárok.

Az oktatás vonatkozásában az előző körös vélemény ismerteti, hogy a kisebbségek képviselői aggodalmukat fejezték ki azzal kapcsolatban, amit a kormány is elismert, hogy a gyakorlatban a tanárok a nem megfelelő képzés miatt nem rendelkeznek a kisebbségi nyelven történő tanításhoz szükséges nyelvtudással. A probléma orvoslása érdekében az Oktatási Minisztérium több, a nyelvtudás és a tanítási módszertan fejlesztését célzó képzési projektet finanszírozott. Mindezek alapján a Tanácsadó Bizottság felszólítja a hatóságokat, hogy folytassák az olasz és magyar nyelven oktató tanárok magas színvonalú kisebbségi nyelvi képzésének elősegítését. Lényegében ugyanezeket a megállapításokat ismétli meg az aktuális vélemény, vagyis a hatóságok szerint is további képzéseket szükséges biztosítani a kétnyelvű oktatás területén. A magyar közösség képviselői szerint a tanórákon tanárfüggő a magyar nyelv használatának aránya és az túlnyomórészt nem éri el a tanórák felét, a nyelvképzési programok és az oktatási módszertan megújítása szükséges. A Tanácsadó Bizottság szerint a „kétnyelvű oktatás” – az elnevezésével ellentétben – a gyakorlatban nem biztosítja a magyar és a szlovén nyelv egyenlő használatát. Úgy tűnik, hogy az oktatási modell jelenlegi formájában nem biztosítja a teljeskörű nyelvi kompetenciákat a magyar nyelv esetében.

A korábbi monitoring átfogó ajánlásai között az szerepel, hogy az ország tegyen lépéseket az olasz és a magyar nemzeti kisebbségek védelmére vonatkozó meglévő jogi keret megfelelő alkalmazása ügyében. Ezt különösen azáltal tudnák elérni, ha az érintett

nemzetiségileg vegyesen lakott területeken megkönnyítik a kisebbségi nyelvek használatát a helyi hatóságokkal, az igazságszolgáltatással és az alapvető szolgáltatásokat nyújtó szolgáltatókkal való hivatalos kapcsolattartásban, valamint hatékony tanárképzést biztosítanak a kisebbségi nyelveken. További ajánlásként fogalmazták meg az ország számára, hogy az olasz, a magyar és a roma nemzeti kisebbségek képviselőivel konzultálva továbbra is biztosítsa a rádiózás és televíziózás megfelelő támogatását. Hasonló átfogó ajánlásokat fogalmaz meg az aktuális szakértői vélemény is: a Tanácsadó Bizottság felkéri a hatóságokat, hogy biztosítsanak megfelelő tanárképzést a magyar nyelven történő tanításhoz, valamint növeljék a magyar nyelvű műsoridőt.

Nyelvi Karta

Szlovénia 2000-ben ratifikálta a Nyelvi Kartát, amely 2001-ben lépett hatályba. A szlovén megerősítő okmány szerint a magyar és az olasz nyelvre vonatkozik a Karta konkrét kötelezettségvállalásokat tartalmazó III. része. Mindkét nyelv vonatkozásában – az egyezmény *à la carte* jellegéből adódóan – a felkínált legerősebb kötelezettségeket vállalta az ország.⁷⁵ Eltérés a két nyelv között csak az oktatás terén mutatkozik, ahol a magyar nyelv esetében – az oktatási rendszer sajátosságaiból adódóan – a második legerősebb vállalást erősítette meg.

A vállalások teljesítésének ellenőrzését célzó legutóbbi, ötödik monitoringkör során a Szakértői Bizottság megállapította,⁷⁶ hogy a magyar nyelv vonatkozásában vállalt kötelezettségek teljesítése tekintetében a korábbi monitoringhoz képest túlnyomórészt változatlan maradt a helyzet. Az oktatás esetében figyelemre méltó változás, hogy az általános, a középiskolai oktatás és a szakképzés esetében a helyzet romlását állapították meg a szakértők, és a kötelezettségvállalás értékelését, valamint a magyar nyelven tanító tanárok képzésére vonatkozó vállalást a korábbi „teljesített”-ről „részben teljesített”-re rontották. A Szakértői Bizottság számára ugyanis nem volt egyértelmű, hogy az oktatás lényegi része ezekben az iskolákban a nemzetiség nyelvén folyik-e, amint azt a Karta szerint vállalt kötelezettség előírja.

A jelentés szerint a közigazgatási nyelvhasználat terén az állam többnyire teljesíti vállalásait, a korábbi monitoringhoz képest azokban nem következett be változás. A Keretegyezmény Tanácsadó Bizottságának megállapításaihoz hasonló következtetésekre jutott a Nyelvi Karta Szakértői Bizottsága, amikor megállapította, hogy erősíteni kell

75 Figyelemre méltó, hogy például Szerbia és Ukrajna a leggyengébb kötelezettségeket vállalták a muravidékinél jóval népesebb vajdasági, illetve kárpátaljai magyarság tekintetében.

76 Council of Europe, 2019. European Charter, i.m.

a tanárok nyelvi kompetenciáját; a hatóságok részéről pedig proaktívabb megközelítésre van szükség a magyar és az olasz nyelv közigazgatásban való használatához, beleértve a beszélők arra történő ösztönzését, hogy ténylegesen éljenek a rendelkezésre álló lehetőségekkel.

Figyelemre méltó és más országok esetében is visszatérő, általános érvényű megállapítása a Szakértői Bizottságnak, hogy a hivatali eljárások során nem elegendő formálisan lehetővé tenni a kisebbségi nyelv használatát. Ez még abban az esetben is így van, ha a hivatal egyébként kérésre ténylegesen lehetővé teszi az eljárás kisebbségi nyelven való lefolytatását. A bizottság szerint ugyanis a regionális vagy a kisebbségi nyelvet beszélők – tekintettel arra, hogy maguk is beszélnek a hivatalos nyelvet, és nem akarják, hogy „bajkeverőnek” tekintésük őket – általában nem szívesen veszik igénybe a hatóságok által biztosított nyelvi lehetőségeket a közigazgatásban. Az államoknak éppen ezért proaktív lépéseket kell tenniük annak érdekében, hogy ösztönözzék a kisebbségi nyelvet beszélők körében a rendelkezésre álló eszközök gyakoribb használatát.⁷⁷ Egyébként az ország teljesíti kötelezettségvállalásait a média, az igazságszolgáltatás és a kultúra terén.

A média vonatkozásában a jelentés megemlíti a közszolgálati média átszervezéséről folyó vitákat, amellyel kapcsolatban a két közösség képviselői aggodalmukat fejezték ki a kisebbségi nyelvű műsorok jövőjét illetően.

A fentiek alapján két azonnali intézkedést igénylő ajánlást fogalmaztak meg a szakértők:

- a) A kétnyelvű oktatási rendszer megerősítése, többek között megfelelő tanárképzés biztosításával a magyar nyelvű oktatáshoz.
- b) A magyar nyelvű műsorszórás időtartamának és gyakoriságának növelése a közszolgálati televízióban.

Az egyéb ajánlások között szerepel további intézkedések megtételének szükségessége a magyar nyelv használatának biztosításához a közigazgatásban, illetve a közszolgáltatások során, valamint hogy a szociális ellátórendszer, különösen a kórházak magyar nyelven is tudják fogadni az állampolgárokat.

⁷⁷ Véleményem szerint a megállapítás az oktatás vonatkozásában is megállja a helyét. A szaktantárgyak esetében magától értetődően, a diákok külön kérése nélkül kellene legalább a lényeges tartalmakat magyar nyelven is előadni.

Zárszó

Szlovéniában egy elemeiben folyamatos újragondolást igénylő, de stabil és koherens jog- és intézményrendszer működik, amelynek – a más államokban tapasztaltakhoz hasonlóan – a gyakorlati megvalósítás képezi a legnagyobb hiányosságát. A jó gyakorlatok és pozitív példák mellett a legtöbb kritikát, dilemmát a nyelvismereti követelmények meghatározása vagy éppen alkalmazása váltja ki. Jogászi hasonlaltal élve a rendszer némileg hasonlít Prokrusztész ágyához:⁷⁸ általában úgy alakul, hogy szinte mindenki megfelel a követelményeknek.

A jog érvényesülésének nehézségeire számos – a szakirodalomból jól ismert⁷⁹ – egymást átfedő okot fel lehet hozni: a jog tökéletlensége és/vagy a jogalkalmazói szándék hiánya, a nagyobb, összefüggő nemzetiségi tömbterület hiánya, a nyelv alacsonyabb presztízse, milyen társadalmi funkciókat tud betölteni a nyelv, miként viszonyulnak ahhoz beszélői, mennyire kedvező a szélesebb politikai és társadalmi kontextus.

A nemzetiségi jogokról szóló diskurzus mellett egyre inkább előtérbe kerülnek az identitás megőrzését célzó, a gyakran felemás módon megvalósuló nemzetiségi jogokon túlmutató, nemzetpolitikai vonatkozású programok, amelyek a térség megtartó erejét, a regionális identitást hivatottak elősegíteni. Az elmúlt évek pozitív fejleményeinek tekinthető a magyarországi nemzetpolitikai célú támogatások növekedése, és a két szomszédos közösség, a muravidéki magyarok és a rábavidéki szlovének szorosabb együttműködése. A távlati tervek között közös mikrorégió kialakítása szerepel.⁸⁰ Magyarország és Szlovénia anyagi támogatásának köszönhetően az elmúlt években több mint száz gazdasági, mezőgazdasági, oktatási, idegenforgalmi és egyéb projekt valósult meg a Muravidéken.⁸¹ Az említett programok, valamint a közösségi élet fejlesztése, a magyar nyelv társadalmi megítélését is emelve, közvetve hozzájárulhatnak a nyelv megőrzéséhez, és lassíthatják a kisebbségi kötődések további fellazulását.

78 Prokrusztész a görög mitológia hírhedt alakja, aki ágyába fektette az utasokat. Ha az utas termete hosszabb volt az ágyánál, a felesleget levágta belőle, ha rövidebb, az ágy méretére nyújtotta.

79 Lásd például Dobos Balázs: Nemzetiségi nyelvhasználat Magyarországon: jogok és tapasztalatok. *Létünk*, 2013. Különszám. 26–43.

80 Lásd a Lendvai Tévéstudió *Súlypont* c. 2021. szeptember 23-i adását.

81 Tomka Tibor: Az összes községben történtek fejlesztések. *Népiújság*, 2023. 01. 19. 67 (3). 2–3.